

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.9.53>

УДК 352:33(447.42)

С. Л. Трохимшин,

аспірант, Поліський Національний Університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-2633-7629>

О. Г. Булуй,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та туризму,

Поліський Національний Університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-2633-7629>

**ОЦІНКА ВПЛИВУ ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ НА
ЕКОНОМІКУ ГРОМАДИ НА ПРИКЛАДІ ЖИТОМИРСЬКОЇ МІСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

S. Trokhymyshyn,

Postgraduate student, Polissia National University

O. Buluy,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of

Economics, Entrepreneurship, and Tourism

**EVALUATION OF THE IMPACT OF BUSINESS SUPPORT TOOLS ON
THE COMMUNITY'S ECONOMY: A CASE STUDY OF THE ZHYTOMYR
CITY TERRITORIAL COMMUNITY**

В статті досліджено взаємодію місцевої влади та бізнесу в умовах війни, зокрема, на прикладі Житомирської міської територіальної громади. Виявлено, що хоча місцевий бізнес є важливим джерелом наповнення бюджету та створення робочих місць, його розвиток стикається зі значними викликами. Так, різний за розмірами бізнес потребує диференційованих підходів до адміністрування господарської діяльності, а низький рівень знань і навичок у підприємців призводить до масового закриття ФОПів. Відповідно, різні за масштабом громади можуть використовувати різноманітні інструменти і при цьому досягати результатів, які будуть якісно відрізнятися. В статті пропонуються науково обґрунтовані рекомендації, щодо ефективного використання інструментів підтримки бізнесу на місцевому рівні для сприяння сталому розвитку громади. Також, в статті здійснено спроби актуалізувати діючі методи оцінки ефективності інструментів підтримки бізнесу, та запропоновано методологію оцінки одного із інструментів.

The article is dedicated to analyzing the issues of interaction between local authorities and businesses in the context of the war in Ukraine. It reveals that while local businesses are a crucial source of budget revenue and job creation, their development faces significant challenges. The substantial closure of enterprises, despite the growth in business activity, points to problems with entrepreneurs' training and the effectiveness of state support programs.

Different sizes of businesses require differentiated approaches, and the low level of knowledge and skills among entrepreneurs leads to the widespread closure of sole proprietorships (FOPs). Accordingly, communities of different sizes may use various tools, achieving results that differ qualitatively. The article examines various business support tools, including international programs, which often do not account for the specific challenges faced by businesses of different sizes. The authors emphasize the need for local communities to focus their efforts on supporting small

businesses and improving communication between entrepreneurs and local authorities.

The article provides scientifically grounded recommendations for the effective use of business support tools at the local level to promote sustainable community development. Additionally, the article attempts to update existing methods for evaluating the effectiveness of business support tools and proposes a methodology for assessing one of the tools.

The purpose of the article is to study the effectiveness of the "School for Entrepreneurs" tool implemented in the Zhytomyr region and to develop an economic model that includes various sources of funding and mechanisms for supporting small businesses. The authors propose formulas for evaluating the effectiveness of this project in both the short-term and long-term periods, which can be used by local authorities in making decisions on business support.

Additionally, the article highlights the practical utility and demonstrates the effectiveness of educational projects for businesses through a specific example. The information presented in the article can be utilized by local authorities in their future work.

Ключові слова: *територіальна громада, програма розвитку, стратегія, інструменти підтримки бізнесу, ефективність.*

Keywords: *territorial community, development program, strategy, business support tools, effectiveness.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Війна росії проти незалежної України показала проблеми взаємодії місцевої влади та бізнесу. Місцевий бізнес наповнює бюджети громад податками, а також створює нові робочі

місця. Крім того, місцевий бізнес стимулює значне внутрішнє споживання, а чим більше споживання, тим більше надходження до бюджетів різних рівнів.

За час війни спостерігається значне закриття ФОПів порівнюючи 2024 з минулим роком [12]. Як зазначають експерти з компанії YouControl такі негативні зміни відбувалися на фоні певного поживлення бізнес активності в Україні [1]. Серед причин ситуації зазначаються різні фактори, проте, на думку Людмили Патіюк, це відбувається через те, що значна кількість підприємців розпочинають бізнес без необхідних знань та навиків [10]. Пришвидшує процес відкриття і закриття ФОПів й політика держави, щодо видачі значної кількості грантів без врахування навиків і можливостей підприємців початківців.

В фахових публікаціях дослідниками пропонуються різні інструменти підтримки бізнесу. Міжнародні донори створюють інформаційні матеріали для громад, як наприклад, «U-LEAD з Європою» [14]. Так, в рамках реалізації цього проекту підготовлено посібник щодо різних інструментів підтримки бізнесу для громад. Разом з тим в документі не враховано, що різний за розміром бізнес має відмінні запити та потреби. Дуже часто проблеми великого бізнесу не вирішуються на рівні громади, так само як і проблеми середнього бізнесу. Тому, громадам варто сконцентруватися на вирішенні питань, які вони дійсно можуть вирішити. Зокрема, варто зацентрувати свою роботу на допомозі підприємцям у створенні та розвитку малого бізнесу, а також де це можливо, допомагати підприємцям масштабуватися.

Додатковою проблемою є те, що часто в громадах не на системному рівні здійснюється комунікація. Органи місцевого самоврядування переважно концентрують свою увагу на найбільших платниках податків, але при цьому не можуть вирішити їх проблеми. Малий бізнес переважно не об'єднаний і не може спільно висловити владі в громадах свої проблеми, або вимагати надання певних сервісів від менеджменту громади. Менеджмент громад в свою чергу не

розуміє-важливість виконання свого домашнього завдання: налагодити роботу сайту, соціальних мереж, опублікувати ресурси, які доступні для бізнесу і т.п.

Існування різних видів бізнесу в громаді створює значні труднощі для сприяння розвитку кожного виду бізнесу. Різний за розміром бізнес має різні проблеми. Це зумовлює необхідність надання науково обґрунтованих рекомендацій, щодо інструментів розвитку бізнесу на рівні громади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток бізнесу в Україні широко висвітлюється у закордонних і українських наукових колах. Проблемам розвитку підприємництва в регіонах України присвячена значна кількість наукових публікацій вітчизняних вчених.

Нижче представлений аналіз публікацій, щодо висвітлення теми інструментів підтримки бізнесу:

1. Булуй О. [15] проаналізував вплив комунікаційних технологій, як інструменту взаємодії бізнесу і територіальних громад.

2. Автори Клубу Ділових Людей [18] визначають основні інструменти підтримки бізнесу, ресурси громади, щодо розвитку бізнесу, визначають основні фактори інвестиційної привабливості громади. Автори визнають одними із основних інструментів комунікацію із підприємцями, ділові поїздки, навчання, виконання домашнього завдання (сайт, інвестиційний паспорт, бази даних).

3. Кобеля-Звір М. та Вовчак О. [4] Автори дослідили питання залучення фінансових ресурсів, у вигляді грантів та кредитів, як інструментів підтримки бізнесу. А також, яким чином ці програми впливають на малий та середній бізнес в Україні.

4. Ковтун Т.Ю. [5] досліджує різні інструменти фінансової підтримки, які надає держава для бізнесу. Також, у роботі висвітлені аспекти міжнародних інструментів підтримки бізнесу. Автор визначає, як інструменти підтримки бізнесу впливають на фінансову стійкість безпосередньо бізнесу.

5. Крижанівський В. [7] робить огляд українського законодавства, оглядає практики функціонування програм підтримки бізнесу. Також, в своїй роботі він надає рекомендації для органів місцевого самоврядування щодо стимулювання підприємництва в громадах.

6. Максимук М. [8] провів дослідження інструментів підтримки малого бізнесу в громадах, включаючи фінансову допомогу, консультаційні послуги, навчальні програми та гранти. Автор аналізує ефективність цих інструментів та їх вплив на розвиток місцевої економіки.

7. Петрова Л. [11] здійснила аналіз інструментів підтримки бізнесу під час воєнного стану, включаючи грантові програми, доступний факторинг, консультаційні послуги та програми навчання. Автор досліджує, як ці інструменти допомагають малому бізнесу виживати та розвиватися в умовах кризи.

8. Підкуйло О. [13] аналізує і групує основні способи підтримки малого та середнього бізнесу, а також виділяє основні напрямки, по яких необхідно працювати громадам, щоб підтримувати малий та середній бізнес.

9. Роїк О. [17] аналізує функціонування окремих інструментів підтримки бізнесу в Україні. Також, автор досліджує основні виклики, які виникають під час впровадження інструментів підтримки бізнесу.

10. Степанюк Я. [18] надає практичні рекомендації для громад щодо підтримки бізнесу в умовах війни, зокрема, надання інформації про гранти, програми сприяння бізнесу. Також, автор розглядає власні проекти громади, як один із інструментів розвитку бізнесу.

11. Шуба О. [19] робить огляд інструментів підтримки бізнесу, але з позиції національного бізнесу, при чому не враховуючи малий та середній бізнес.

Таким чином, м бачимо, що дана тема широко досліджується різними авторами, проте, все що потребує систематизації підходів до оцінки результатів

роботи інструментів підтримки бізнесу, а також варто зазначити, що існує потреба у формуванні єдиного визначення «інструменти підтримки бізнесу», а також їх класифікації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідити вплив інструментів підтримки бізнесу в громадах, розробити методологію оцінки впливу інструментів підтримки бізнесу на економіку громади.

Об'єктом дослідження є інструмент підтримки бізнесу – школа підтримки малого та середнього бізнесу. Проект, який реалізовувався в Житомирській області в 2023 році консорціумом організацій.

Мета та методи дослідження. Метою статті є дослідження впливу ініціативи «Школа для підприємців» (далі Проект) для стимулювання та розвитку економіки територіальних громад. Опис економічної моделі Проекту, як інструменту підтримки бізнесу наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Економічна модель Проекту

Суб'єкти	Об'єкти	Джерела фінансування	Механізми	Результати та оцінка ефективності
1. Орган місцевого самоврядування 2. Випускники школи для підприємців 3. Викладачі та ментори 4. Спонсори та донори 5. Населення.	1. Школа для підприємців. 2. Нові підприємства. 3. Існуючі підприємства. 4. Інфраструктура школи. 5. Менторська та консультаційна підтримка.	1. Місцевий бюджет. 2. Державні гранти та субсидії. 3. Міжнародні гранти та програми. 4. Спонсорські внески. 5. Платні курси та послуги.	1. Навчальна програма: о Базові курси. о Спеціалізовані курси. 2. Менторська підтримка. 3. Інкубація та акселерація. 4. Фінансова підтримка. 5. Моніторинг та оцінка. 6. Мережеві заходи.	1. Створення нових підприємств. 2. Збільшення кількості робочих місць. 3. Зростання доходів підприємств. 4. Податкові надходження. 5. Соціальний вплив.

Джерело: розроблено авторами

Ця модель забезпечує комплексний підхід до підтримки малого бізнесу залучаючи різні джерела фінансування та механізми реалізації, що сприяє розвитку місцевої економіки та підвищенню соціальної стабільності в регіоні.

Для оцінки ефективності проекту варто використовувати різні підходи в короткотерміновому та довготерміновому періоді.

Розроблено наступну формулу оцінки Проекту для органу місцевого самоврядування в довготерміновому періоді (1).

$$E_d = \frac{R}{F}, \quad (1)$$

$$\text{Якщо, } F = (C1 + C2)I, \quad (2)$$

$$\text{Якщо, } R = T_e + T_s, \quad (3)$$

де,

E_d – ефективність проекту в довготерміновому періоді;

F – загальне фінансування школи;

$C1$ – вартість першого набору;

$C2$ – вартість другого набору;

R – доходи від податків, сплачених випускниками;

T_e – сума прямих та непрямих податків сплачених випускниками;

T_s – сума зекономлених соціальних витрат;

E – ефективність інвестицій органу місцевого самоврядування;

I – інфляція.

Для оцінки ефективності школи підприємництва з точки зору органу місцевого самоврядування, доходами будуть податки, сплачені випускниками Проекту.

Також, ефективність інструменту школа підтримки малого бізнесу в короткотерміновому періоді може бути виражена через наступну багатофакторну формулу ефективності (4).

$$E_k = \frac{(k_1N + k_2U + k_3B + k_4G + k_5I + \dots + k_n)}{n}, \quad (4)$$

де,

E_k – ефективність проекту в короткотерміновому періоді;

N – кількість випускників;

U – оцінка знань отриманих на школі;

B – кількість нових працівників найнятих учнями школи;

G – ріст доходів учасників;

I – соціально-економічний вплив на місцеву економіку;

$k_1, k_2, k_3, k_4, k_5, \dots, k_n$ – вагові коефіцієнти для кожного показника, які визначають їх відносну важливість;

n – кількість випускників.

Для врахування результатів розроблено наступну шкалу для оцінок, яка зазначена в таблиці 2.

Таблиця 2. Шкала оцінок для формули в короткотерміновому періоді

Значення	Пояснення
4,5 і вище	необхідно проводити повторне дослідження, або дана шкала, не може об'єктивно оцінити якість проекту.
від 3,5 до 4,5	Добре
від 2,5 до 3,5	Задовільно
нижче 2,5	Незадовільно

Джерело: складено авторами

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо вище зазначені методи оцінки ефективності проекту на реальному прикладі. Вихідні дані зазначимо нижче.

Школа підтримки малого та середнього бізнесу (далі Проект) – це освітній навчальний проект для підприємців, який реалізовувався в 2023 році консорціумом організацій БФ «Справжні українці», ГО «Вдоскональ себе», NGO «Mondo» [9]. Такий Проект може реалізовувати як орган місцевого самоврядування так і будь-яка організація, яка займається підтримкою малого та середнього бізнесу незалежно від форми власності чи юридичного статусу. Опис Проекту наведено в таблиці 3.

Таблиця 3. Опис школи підтримки малого та середнього бізнесу

Мета проекту	Інтегрувати цільову аудиторію до економічного життя міста.
Завдання проекту	<ul style="list-style-type: none"> • Навчити учасників писати бізнес-плани. • Навчити учасників шукати джерела фінансування для своєї ідеї. • Навчити учасників формувати маркетингові та комунікаційні стратегії. • Навчити учасників основам податкового законодавства. • Роз'яснити учасникам трудове законодавство. • Надати учасникам менторську.
Процес	Організатори забезпечують проживання для учасників. Внесок учасників це вартість проїзду до місця проведення тренінгу.
Тривалість навчання	Проект це 5 модулів. Модуль триває 2 дні (субота-неділя). Перерва між модулями 2-3 тижні.
Склад та вимоги до учасників	Склад групи 20-25 осіб, в залежності від набору. Учасниками можуть бути, як підприємці, які тільки збираються відкривати свою справу, так і діючі підприємці, які бажають систематизувати свої знання. Один із головних критеріїв - це знання технології бізнесу, або досвід роботи в зазначеній сфері. Учасник, який відвідав 80% всіх занять - отримує сертифікат про закінчення курсу.

Джерело: складено авторами на підставі [9]

Розглянемо далі приклад Проекту, але як інструменту підтримки органом місцевого самоврядування бізнесу, дані зафіксовані в таблиці 4 [16].

Таблиця 4. Дані Проекту

Проект	Тривалість проекту (з ... по ...)	Бюджет, грн
1 набір	01 лютого по 11 червня 2023 р.	511 544
2 набір	12 червня по 4 листопада 2023 р.	937 718

Всього проект закінчив 61 учасник (в т.ч. 17 ВПО), (2 учасника зараз бізнес не ведуть, 1 в ЗСУ, інша перебуває за кордоном). Ще 14 учасників брали участь в проекті, але не завершили навчання до кінця [2; 10]. Структура учасників зазначена в таблиці 5.

Для визначення ефективності результатів ГО «Вдоскональ себе» було проведено опитування учасників двох потоків школи підтримки малого та середнього бізнесу у контексті того, як змінилося їх життя після завершення проекту. Опитування проводилося шляхом телефонного інтерв'ю

з 01 по 09 квітня 2024 року. Опитування проводилося по питаннях наведених нижче.

Таблиця 5. Дані Проекту

№	Назва	до проекту	після проекту	+/-
1	ФОП і юридичні особи	30	44	+14
	в т.ч. юр. особи	1	1	0
	в т.ч. ВПО	5	10	+5
2	Без реєстрації юр. особи	31	17	-14
	в т.ч. працівники ОМС	1	1	0
	в т.ч. ВПО	12	7	-5
3	Всього	61	61	x

Джерело: складено авторами на підставі даних ГО «Вдоскональ себе»

1) На скільки ви застосували у своєму бізнесі отримані знання після закінчення школи? (від 1 до 5, де 1-мало використав, 5-використав усе).

В загальному, учасники використовували набуті знання на рівні 4,15 бали з 5 балів можливих, що свідчить про високий рівень застосування знань отриманих в школі.

Серед ВПО цей показник склав 4,24 бали з 5 балів можливих, що є ще вищим, вказуючи на ефективність навчання для цієї групи.

2) Чи набирали ви нових працівників?

Загалом, 59 опитаних учасників проекту набрали 36 нових працівників після закінчення проекту.

Серед ВПО з 17 опитаних, 14 набрали нових працівників.

3) Як змінився ваш дохід? (з моменту закінчення школи і до сьогодні, збільшився, залишився попереднім, зменшився)

У 34 опитаних з 59 дохід збільшився, більше ніж на 10% з моменту завершення школи.

Серед ВПО з 17 опитаних, у 7 доход збільшився.

4) Чи співпрацюєте ви з кимось зі школи (учасники, тренери) і якщо так то їх кількість)?

Всього зареєстровано 45 співпраць між учасниками, що може вказувати на позитивні відносини, які залишилися після школи.

Серед ВПО зафіксовано 8 співпраць, це нижчий показник ніж очікувалося, хоча співпрацюють переважно ті, хто відкрили бізнес.

5) Наскільки ви засвоїли та використовуєте знання по управлінню бізнесом? (від моменту закінчення школи і до сьогодні) від 1 до 5, де 1-не засвоїв(ла), не використовую, 5 - добре засвоїла і використовую).

Всі учасники школи відповіли, що на питання від 1 до 5 щодо засвоєння та використання навичок керівника, їх середній рейтинг становить 3,92 з 5.

Серед ВПО, середній рейтинг склав 3,89 з 5, що також вказує на позитивні результати навчання у цій групі.

6) Наскільки зріс обсяг продажів вашого бізнесу? (1 - зменшився на 25%, 2 - зменшився на 10%, 3 - не змінився, 4 - збільшився на 10%, 5 - збільшився на 25%).

У 33 опитаних доход збільшився, в тому числі в 14 опитаних більше ніж на 25%.

Серед ВПО, в 10 опитуваних доход збільшився.

На основі відповідей, ми зможемо обрахувати вплив від проекту на економіку. Для цього, підставимо дані опитування в формулу 4 і для зручності переведемо всі оцінки питань в 5-ти бальну шкалу (при цьому для зручності коефіцієнти прирівняємо до 1) для того, щоб отримати шкалу оцінок співставну 5.

$$E_k = \frac{(k_1 N + k_2 U + k_3 B + k_4 G + k_5 I + k_6 G_2)}{n}, \quad (5)$$

Підставимо всі значення у формулу 5:

$$E_k = \frac{(59/59*5+4,15+(36/59*5)+(34/59*5)+(45/59*5)+3,92)}{6} = 3,8 \quad (6)$$

Таким чином, в короткотерміновому періоді, бачимо, що Проект має позитивний вплив на громаду, оскільки ефективність Проекту складає 3,8, що потрапляє у діапазон значень таблиці 3.

Тепер на підставі даних опитування, обрахуємо ефективність проекту в довготерміновому періоді. Наші припущення (обмеження, якими будемо користуватися):

1) Для простоти обрахунку візьмемо мінімальну заробітну платню 7000 грн для визначення впливу на економіку. Звісно заробітні плати можуть бути і вищі.

2) Якщо людина не стала підприємцем, то вона буде знаходитися на обліку і отримуватиме допомогу по безробіттю [6].

3) Для визначення суми непрямих податків припустимо, що люди витрачають з мінімальної заробітної плати 60% на їжу і товари для дому.

4) Спрогнозувати точні цифри щодо обсягів реалізації товарів та послуг новоствореними ФОПами досить складно. Тому, встановити суми податкових платежів, які залежать від обсягу доходу не можливо. Відповідно, для розрахунку ефекту врахуємо податок за мінімальною ставкою, як для ФОП 2-ї групи.

Розглянемо ще один із результатів проекту. Одним із елементів проекту, стало створення значних горизонтальних зв'язків між учасниками проекту. Зокрема, учасники зазначили, що кількість співпраць між ними склала 45 (сюди входять і тренери). Окрім того, учасники групи були одразу ж першими клієнтами для новостворених бізнесів, що значно допомагає новоствореним підприємцям розпочинати свою діяльність.

Розрахуємо довготерміновий вплив проекту на основі даних і обмежень зазначених вище і підставимо їх у формулу 1. Проте, спочатку маємо знайти значення доходів для громади від податків сплачених випускниками.

1. Було працевлаштовано 36 осіб, крім того, ще 13 осіб стали ФОП – тобто, вони перестали отримувати державну допомогу по безробіттю і самі для себе створили робоче місце (формула 5).

2. Загальна сума податків (ЄСВ, ПДФО, ВЗ), яка сплачується за 36 найманих осіб за 1 місяць складає 104 580 грн при заробітній платі в 7000 грн. За рік ця сума складає 1 254 960 грн.

3. За нових ФОП, яких 13 осіб, сплата ЄСВ становить 1474 грн/особа (для розрахунку беремо мінімальну заробітну плату, яка діяла на початок року) Загальна сума сплачено ЄСВ в місяць становить 19162 грн, а за рік 229944 грн. Але ЄСВ під час воєнного стану можна не сплачувати. Проте, для обрахунку загального впливу візьмемо цю суму до уваги.

Сума єдиного податку розраховується, як 20% від мінімальної заробітної плати. Візьмемо, для обрахунку 6700 грн/міс., за рік ця сума складе 209 404 грн. Відповідно, загальна сума податків від ФОП складе 438 984 грн.

Таким чином, загальний податковий ефект (у вигляді прямих податків) складає 1 693 944 грн, або майже 1,7 млн грн.

Порахувати непрямі податки не можливо. Вони спрямовуються на споживання і можуть складати до 60% від доходу людини. Тобто, ще близько 262 906 грн непрямих податків.

Таким чином, для формули 3 знайдено перше значення:

$$T_e = 1\,693\,944 + 262\,906 = 1\,956\,850 \text{ грн.} \quad (7)$$

Другу складову формули 3, а саме зекономлені кошти на утримання від держави можемо знайти, врахувавши вплив від зняття людей з обліку в центрі зайнятості. Для обрахунку припустимо, що 13 осіб не стали підприємцями, тоді сума на їх утримання від держави буде складати орієнтовно 65 100 грн/особу за рік (при заробітній платі в 7000 грн), за 12 місяців показник T_s буде 781 200 грн.

Таким чином, доходи від податків сплачені випускниками школи розрахуємо за формулою 3:

$$R = T_e + T_s = (1\,693\,944 + 262\,906) + 781\,200 = 2\,738\,050 \text{ грн.} \quad (8)$$

Фінансування школи, тобто показник F , у формулі 2 розраховуємо за даними таблиці 5. Для простоти обрахунку візьмемо індекс інфляції за одиницю.

$$F = (C1 + C2) * I = (511\,544 + 937\,718) * 1 = 1\,449\,262 \text{ грн} \quad (9)$$

Ефективність проекту у довготерміновому періоді розраховуємо за формулою 1:

$$E = \frac{R}{F} = \frac{2\,738\,050}{1\,449\,262} = 1,89 \quad (10)$$

Таким чином на кожну потрачену гривню на проект, проект отримав 1,89 грн податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів.

Вартість обох проектів склала приблизно 1,5 млн грн, що менше суми податкових надходжень на рік 1,7 млн грн/рік. Загальний вплив проекту на економіку оцінюється в розмірі 2,7 млн грн на рік. Тобто за рік реалізації проект приніс більше ніж було на нього витрачено.

Відповідно, якщо даний проект буде реалізовувати орган місцевого самоврядування, то для нього очевидні вигоди, а саме сплата податків до бюджетів усіх рівнів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Розглянуто результати дослідження засновані на даних ГО «Вдоскональ себе». Висновком є те що, інструмент школа підтримки малого та середнього бізнесу продемонстрував ефективність як в короткотерміновому, так і в довготерміновому періоді.

За результатами дослідження, встановлено, що вартість обох проектів склала 1,5 млн грн, а їх вплив на економіку оцінюється на рівні 2,7 млн грн. Що свідчить про ефективність такого інструменту. Проте, варто зазначити, що даний інструмент був реалізований в обласному центрі, і досягнення подібних результатів в громаді з населенням менше 50 тис. осіб наприклад, буде

утруднено через обмежений людський ресурс. Це може бути темою подальшого дослідження.

Також, варто зазначити, що для подальшого ефективного розроблення даної моделі, як інструменту підтримки бізнесу, модель потребує дослідження у наступних сферах: порівняльний аналіз (найманий працівник та можливий підприємець), вплив на місцевий економічний розвиток такого проекту.

Література

1. Аналітики YouControl дослідили тенденції закриття ФОП та компаній у першому півріччі 2024 року. *ДіяБізнес*. Веб-сайт. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/analitiki-youcontrol-doslidili-tendencii-zakritta-fop-ta-kompanij-u-persomu-pivricci-2024-roku> (дата звернення 03.08.2024).

2. Виграно 5 грантів на розвиток бізнесу, серед переможців ВПО і підприємці Житомирської області. *Real Ukrainians*. Веб-сайт. URL: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02CawCFukzSGT5f65xMuSGwJvBz3ozhMuhF3wTRQB5AAEUHh85FabM9rLgzna6K7l&id=100087592680972&locale=uk_UA (дата звернення 03.08.2024).

3. Дукач Т., Ковальчук О. Четвертого листопада шестеро учасників "Школи підтримки малого та середнього бізнесу" на Житомирщині стали переможцями та отримали гранти на розвиток власної справи. *Суспільне Житомир*. Веб-сайт. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/609825-otrimali-granti-na-rozvitok-svoei-spravi-u-zitomiri-viznacili-peremozci-skoli-pidtrimki-malogo-ta-serednogo-biznesu/> (дата звернення 10.08.2024).

4. Кобеля-Звір М.Я., Вовчак О.Д. Грантово-кредитні інструменти підтримки бізнесу в умовах війни. *Трансформаційна економіка*. 2024 № 1 (06). URL: <https://www.transformations.in.ua/index.php/journal/article/view/82/80> (дата звернення 10.08.2024).

5. Ковтун Т.Ю. Державна фінансова підтримка для стійкості та відновлення бізнесу у воєнний час. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. Том 33 (72) № 6. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/6_2022/16.pdf (дата звернення 14.08.2024).

6. Коли та кому виплачується допомога по безробіттю? *Дебет-Кредит*. URL: <https://news.dtki.ua/labor/social-protection/65830-koli-ta-komu-viplacujetsia-dopomoga-po-bezrobittiu> (дата звернення 13.08.2024).

7. Крижанівський Володимир. «Надання органами місцевого самоврядування фінансової підтримки на розвиток місцевого бізнесу та стимулювання підприємництва» Посібник. Київ-2021. 48 с. URL: <https://www.decentralization.ua/uploads/library/file/775/DOBRE.pdf> (дата звернення 01.08.2024).

8. Максимчук М. В. Інструменти підтримки бізнесу в регіоні: проблеми формування та перспективи інституціоналізації. *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20184\(132\)/sep20184\(132\)_033_MaksymchukM.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20184(132)/sep20184(132)_033_MaksymchukM.pdf) (дата звернення 15.08.2024).

9. Мікрогрантовий проект «Школа підтримки малого та середнього бізнесу». *Гурт*. URL: <https://gurt.org.ua/news/grants/88151/> (дата звернення 13.08.2024).

10. Патіюк Л. Чому в Україні почали закриватися ФОПи? *YouTube*. Веб-сайт. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KqnPu9jlofo> (дата звернення 13.08.2024).

11. Петрова Л. Інструменти підтримки бізнесу в період воєнного стану в Україні. *Національний інститут стратегічних досліджень*. Вересень 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-veresen> (дата звернення 07.08.2024).

12. Петровський Д. В Україні масово закриваються ФОПи та компанії: експерти назвали причини. *Уніан*. Веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/economics/other/v-ukrajini-masovo-zakrivayutsya-fopi-ta-kompaniji-eksperti-nazvali-prichini-12696672.html> (дата звернення 04.08.2024).

13. Підкуйло О. О. Сучасні інструменти підтримки малого бізнесу в Україні. *Держава та регіони*. URL: http://www.pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2018/28.pdf (дата звернення 12.08.2024).

14. Підтримка бізнесу в умовах війни: практичні рекомендації для громад. Січень 2023. *U-LEAD з Європою*. URL: <https://u-lead.org.ua/storage/admin/files/0f1194b30d5170a2433a3786dbbdf50d.pdf> (дата звернення 12.08.2024).

15. Присяжнюк О. Ф., Плотнікова М. Ф., Булуй О. Г. Інноваційно-інформаційні технології в адмініструванні та комунікаціях бізнесу та громад. *Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет*. 2021. URL: <https://nvdu.snu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/01/2023-25-17.pdf> (дата звернення 09.08.2024).

16. Річний звіт ГО «Вдоскональ себе». *NGO Improve yourself*. Веб-сайт. URL: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=341372735469614&id=100087906690005&rdid=1hc5pdkhVXyPCJR (дата звернення 12.08.2024).

17. Роїк О.Р. Фінансові інструменти підтримки діяльності підприємств в умовах війни в Україні. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. URL: http://www.visnyk-ekonom.uzhnu.uz.ua/archive/46_2023ua/14.pdf (дата звернення 10.08.2024).

18. Степанюк Я. «Громада, дружня до бізнесу: як і для чого громадам працювати над проєктами з підтримки та розвитку підприємництва?» *U-LEAD*. Веб-сайт. URL: <https://u-lead.org.ua/news/314> (дата звернення 11.08.2024).

19. Шуба О.А. Огляд інструментів підтримки бізнесу в період воєнного стану. *Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти*. URL:

http://194.44.12.91:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/163/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F_26-2-2024-469-470.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 10.08.2024).

References

1. Diia.Business (2024). “YouControl analysts explored trends in the closure of sole proprietorships and companies in the first half of 2024”, Available at: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/analitiki-youcontrol-doslidili-tendencii-zakritta-fop-ta-kompanij-u-persomu-pivricci-2024-roku> (Accessed on 03.08.2024).

2. Real Ukrainians (2023). “Five business development grants won, including by IDPs and entrepreneurs from the Zhytomyr region”, Available at: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=pfbid02CawCFukzSGT5f65xMuSGwJvBz3ozhMuhF3wTRQB5AAEUxhh85FabM9rLgznad6K7l&id=100087592680972&locale=uk_UA (Accessed on 03.08.2024).

3. Dukach, T. and Kovalchuk, O. (2024). “Six participants of the "Small and Medium Business Support School" in Zhytomyr region won and received grants for their business development”, *Suspilne Zhytomyr*, Available at: <https://suspilne.media/zhytomyr/609825-otrimali-granti-na-rozvitok-svoei-spravi-u-zitomiri-viznacili-peremozciv-skoli-pidtrimki-malogo-ta-serednogo-biznesu/> (Accessed on 10.08.2024).

4. Kobelya-Zvir, M. Ya. and Vovchak, O. D. (2024). “Grant and loan instruments for business support during the war”, *Transformational Economics*, vol. 1(06), Available at:

<https://www.transformations.in.ua/index.php/journal/article/view/82/80> (Accessed on 10.08.2024).

5. Kovtun, T. Yu. (2022). “State financial support for business resilience and recovery during wartime”, *Vernadsky National Library of Ukraine, Series: Public Administration and Governance*, vol. 33(72), no. 6, Available at: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/6_2022/16.pdf (Accessed on 14.08.2024).

6. Debet-Kredit. (2020). “When and to whom is unemployment assistance paid?”, Available at: <https://news.dtkr.ua/labor/social-protection/65830-koli-ta-komu-viplacujetsia-dopomoga-po-bezrobittiu> (Accessed on 13.08.2024).

7. Kryzhanivskyi, V. (2021). *Nadannya orhanamy mistsevoho samovryaduvannya finansovoy pidtrymky na rozvytok mistsevoho biznesu ta stymulyuvannya pidpryyemnytstva* [Providing financial support for local business development and entrepreneurship promotion by local governments], USAID DOBRE, Kyiv, Ukraine. Available at: <https://www.decentralization.ua/uploads/library/file/775/DOBRE.pdf> (Accessed on 01.08.2024).

8. Maksymchuk, M. V. (2018) “Business support tools in the region: problems of formation and prospects for institutionalization”, *Socio-economic problems of the modern period of Ukraine*, vol. 4 (132), pp. 33-38, Available at: [https://ird.gov.ua/sep/sep20184\(132\)/sep20184\(132\)_033_MaksymchukM.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20184(132)/sep20184(132)_033_MaksymchukM.pdf) (Accessed on 15.08.2024).

9. Gurt (2023). “Microgrant project School of Small and Medium Business Support”, Available at: <https://gurt.org.ua/news/grants/88151/> (Accessed on 13.08.2024).

10. Patiuk, L. (2024). “Why have sole proprietorships started closing in Ukraine?”, *YouTube*, Available at: <https://www.youtube.com/watch?v=KqnPu9jlofo> (Accessed on 13.08.2024).

11. Petrova, L. (2023). “Business support tools during martial law in Ukraine”, *National Institute for Strategic Studies*, Available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-v-period-voyennoho-stanu-v-ukrayini-veresen> (Accessed on 07.08.2024).

12. Petrovskiy, D. (2024) “Mass closures of sole proprietorships and companies in Ukraine: experts explain the reasons”, *UNIAN*, Available at: <https://www.unian.ua/economics/other/v-ukrajini-masovo-zakrivayutsya-fopi-ta-kompaniji-eksperti-nazvali-prichini-12696672.html> (Accessed on 04.08.2024).

13. Pidkuylo, O. O. (2018). “Modern tools for supporting small businesses in Ukraine”, *Derzhava ta rehiony*, vol. 4 (64), pp. 138-144, Available at: http://www.pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2018/28.pdf (Accessed on 12.08.2024).

14. U-LEAD with Europe (2023). “Business support in wartime: practical recommendations for communities”, Available at: <https://u-lead.org.ua/storage/admin/files/0f1194b30d5170a2433a3786dbbdf50d.pdf> (Accessed on 12.08.2024).

15. Prysiashniuk, O. F., Plotnikova, M. F., & Buluy, O. G. (2021). “Innovative and information technologies in business administration and communications in communities”, *Naukovi visti Dalivs'koho universytetu*, vol. 25, Available at: <https://nvdu.snu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/01/2023-25-17.pdf> (Accessed on 09.08.2024).

16. NGO Improve Yourself (2024). “Annual report of NGO Improve Yourself”, Available at: https://www.facebook.com/story.php?story_fbid=341372735469614&id=100087906690005&rdid=1hc5pdkhVXyrPCJR (Accessed on 12.08.2024).

17. Roik, O. R. (2023). “Financial tools for supporting enterprises during wartime in Ukraine”, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*,

vol. 46, pp. 67-71, Available at: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/46_2023ua/14.pdf (Accessed on 10.08.2024).

18. Stepaniuk, Ya. (2023). "Business-friendly community: how and why communities should work on projects to support and develop entrepreneurship?", *U-LEAD*, Available at: <https://u-lead.org.ua/news/314> (Accessed on 11.08.2024).

19. Shuba, O. A. (2024). "Overview of business support tools during martial law", *X Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Stratehiia rozvytku Ukrainy: finansovo-ekonomichnyj ta humanitarnyj aspekty»* [10th International Scientific and Practical Conference "Ukraine's Development Strategy: Financial, Economic, and Humanitarian Aspects"], Available at: http://194.44.12.91:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/163/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%8F_26-2-2024-469-470.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Accessed on 10.08.2024).

Стаття надійшла до редакції 08.09.2024 р.